

ismeret, történetírói felelősségérzet együtt megvan ismertett könyvében. Mindezekért várhatjuk a szerzőtől a kérdéskör egy napjainkig terjedő, hasonló szintetikus feldolgozását is. (*Magvető, 1977.*)

GERGELY ANDRÁS

Kristó Gyula: História és kortörténet a Képes Krónikában

A „Gyorsuló idő”-sorozat új köteteként az idei könyvhéten jelent meg Kristó Gyula Képes Krónikára építő, de egyúttal a középkor magyar krónikás irodalmának egészét átfogó alkotása. A Képes Krónika, amely a hazai krónikairódalom legteljesebb szövegvariánsának tekinthető, a XIV. század derekán, Nagy Lajos uralkodása alatt keletkezett, szerzője, pontosabban szerkesztője Kálti Márk volt. Kristó Gyula nem kevesebbre vállalkozott, mint az évszázadok alatt (XI—XIV. század) formálódott krónikakompozíció — szélesebb olvasóközönség előtt is érthető — tudományos bemutatására. A szerző természetesen nem töredekedett a Képes Krónika szép és költői mondáinak elmesélésére — az ez iránt érdeklődők a Képes Krónika elmúlt két évtizedben három kiadásban is napvilágot látott magyar nyelvű szövegéhez könnyedén hozzájuthatnak —, csak a bizonyító példaanyag kedvéért villant fel egyes epizódokat.

Kristó Gyula az I. fejezetben két nagyobb kérdéskört vizsgált, egyrészt arra keresett választ, vajon hol van a helye a középkori történeti irodalom műfaji rendszerében (krónika, évkönyv, gesta, legenda stb.) a Képes Krónikának, illetve a magyar középkori történetírásnak az európai historiográfiában. Az említett kérdésekre a középkor legjelesebb szakértői igyekeztek választ adni. Vizsgálódásuk nyomán megteremtették a forráskritikai irodalom máig is érvényes módszereit — a filiaciót, a szövegek leszármazásának ismeretét, a korjelölő kifejezésekre építő filológiai metódust, a szerzők társadalmi helyzetéből kiinduló társadalomtörténeti módszert, az adott történelmi körülményekhez kötött ideológiák kutatására alapozó „eszmetörténetet” —, ezáltal lehetővé tették napjaink „filológiai” eredményeinek megszületését. A múltban tapasztalt viták máig sem lanyhultak, különösen érvényes ez a Képes Krónikában fellelhető „betétek” keletkezési korának és szerzőjének meghatározására. Kristó Gyula maga is megkísérelte — noha tisztában volt vállalkozása nehézségeivel — a tudományt mozgósító kíváncsisággal a krónikáról krónikásra hagyományozott írott anyag kor és szerző szerinti szétválasztását. Munkájának legnagyobb értékét mégsem ez adja, hanem az, hogy új megközelítésben igyekezett az olvasót beavatni a krónikakutatások eddig szakembereknek fenntartott rejtelmeibe. Kutatói optimizmusa nemcsak elismerésre méltó felkészültségéből ered, hanem az eddig felsorolt módszerekhez csatlakozó, saját vizsgálódásai során kiérlelt metodikájából.

A II. és III. fejezetben „história” és „kortörténet” elnevezés alatt szemügyre veszi a Képes Krónika keletkezési folyamatát, a XI. század második felében íródott ősgestától kezdve Anonymus és Kézai Simon munkáin át Kálti Márkig, s megállapítja: a Képes Krónika szövege nem egyetlen szerző szellemi alkotása, hanem számos ismert és ismeretlen író munkájának gyűjtömedencéje, több részletnél pedig legfeljebb csak lejegyzőről beszélhetünk, a történet, a monda alkotója maga az egész nép, amely a kereszténység első évszázadaiban szájhagyomány útján őrizte meg a pogány kor becses irodalmi, történelmi értékeit. A későbbi szerzők az előző idő-

szakok krónikásainak szövegét — koruk ideológiájának, saját társadalmi helyzetüknek megfelelően — átírták, korszerűsítették, ebből született a Képes Krónika számos anakronizmusa, többek között a XII—XIII. század viszonyainak visszavetítése a honfoglalás korára (például Anonymusnál). A műfaji heterogenitás — krónika, gesta, legenda stb. keveredése a kompozícióban — már a kezdet kezdetén (XI. század) megfigyelhető, a „történet” leírásán túl ez teszi érdekessé a krónikát.

A történeti hitelesség megállapítása bonyolult és körülményes elemzést igényel, Kristó Gyula ízelítőt ad az így elérhető eredményekből, jóllehet bizonyos pontokon — források hiányában — a szerző maga is csak feltevés szintjén tudja eldönteni, hogy a krónika a régmúlt időknek („história”) vagy a leíráshoz közel eső jelenkornak („kortörténet”) a forrása-e. Ennek az új típusú szempontnak a bevitelével — amelyre a könyv címe is utal — a szerző új értelmezést adott a Képes Krónika régóta és sokoldalúan vizsgált problematikájához mind a nagyközönség, mind a szakemberek számára. Szemléletes példákon mutatja be, hogy a krónikáírók — miután részesei voltak saját koruk politikai csatározásainak — pártosak lévén, a históriát is a politika eszközünek tekintették.

Reméljük, a középkor iránt érdeklődők e kötet olvasása után kedvet kapnak a Képes Krónika ma már mindenki számára hozzáférhető valamelyik kiadásának át tanulmányozására, a miniatúrák képi világának megismerésére. Az élvezetes és olvasmányos stílusban megírt könyvet a Képes Krónikáról készült néhány fényképfelvétel és irodalmi tájékoztató egészíti ki. (*Magvető, 1977.*)

RAKOS ISTVÁN

